

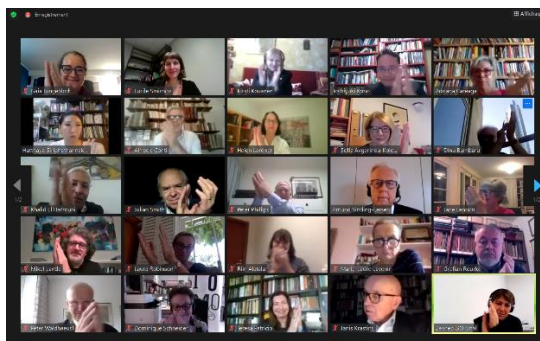
ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

29. évfolyam – 1. szám

2021. február hó

A TARTALOMBÓL

**Az ICOMOS rendes, de mégis rendkívüli
tisztújító közgyűlése
2020 júliustól decemberig tartott...**

Beszámoló az online konferenciáról

55 éves az ICOMOS - online konferencia

**Möller Emlékérmek átadása
Műemlékvédelmi Panteon új tagjainak
kihirdetése**

Felhívás

Möller Emlékérem adományozására

Fertő-parti fejlesztések

**Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság
állásfoglalása**

Az ICOMOS rendes, de mégis rendkívüli tisztújító közgyűlése 2020 júliustól decemberig tartott

Az európai elnökök találkozóját Spanyolország, a közgyűlést Ausztrália vállalta megszervezni 2020-ban. Ausztrália három éve készül a tisztújító rendezvényre, azóta minden alkalommal beszámolt az előkészületekről. A vírushelyzet azonban az ICOMOS nemzetközi szervezetének a programját és lehetőségeit is jelentősen átrendezte. Az év elejétől azonban már sejteni lehetett, hogy a megszokott kapcsolat és munkamódszer meg kell, hogy változzon, ezért ezekre a személyes találkozásokra őszintén nem is lehetett számítani.

Az Európai Elnökök Találkozója még egyszerűbb eset volt, mert szakmai programjának jelentős részét meg lehetett szervezni zoom konferencia keretében. Az egy-három órás időeltolódás semmi gondot nem jelentett, Grúziától Portugáliáig majd minden ország nemzeti bizottságának elnöke ott volt a gép előtt. Erről a 2020-as 3-4. sz. Híradóban részletesebben is olvashattunk.

Nehezebb helyzetben volt a nemzetközi szervezet a 2020-as közgyűléssel, mert lejárt a megválasztott vezetőség mandátuma. Természetesen ezúttal is csak online közgyűlés megszervezését lehetett vállalni. Senki nem gondolta, hogy ilyen keretek között a megszokott szakmai színvonalat képviselő tudományos ülés szervezhető, erről teljesen le kellett mondani és csak a szervezet további jogszerű működésének a biztosításáról lehetett gondoskodni.

Ha belegondolunk, hogy az időeltolódás, a fordítás nélküli többnyelvű, sok száz résztvevős rendezvény milyen extra kihívásokat jelentett, akkor tisztelettel állapíthatjuk meg, hogy gördülékenyen, katonás rendben zajlott a programjában is minimálisra fogott rendezvény.

The screenshot shows a Zoom Webinar interface. The main window displays a presentation slide titled "General Assembly 2020/12" and "5-2 Secretary-General's Report". The slide content includes:

- Thanks to the Secretariat!
Merci au Secrétariat!
- The International Secretariat
Le Secrétariat international
- 11 staff members for nearly 11,000 members
11 membres du personnel pour près de 11 000 membres
- Staff have had to work from home for much of 2020
Le personnel a dû travailler à domicile pendant une grande partie de 2020
- The first virtual General Assembly, Advisory Committee and World Heritage Panel meetings
Les premières réunions virtuelles de l'Assemblée générale, du Conseil consultatif et du Groupe du patrimoine mondial
- Please thank them for their wonderful work
Merci de les remercier pour leur merveilleux travail

The slide also features a group photo of the staff and the ICOMOS logo.

On the right side of the Zoom window, there is a "Zoom Webinar Chat" window with several messages from participants, including:

- From Lassana CISS... to All panelists and attendees: Merci bien Toshi. Bon travail!
- From calogero bell... to All panelists and attendees: thank you toshicalogero bellanca and susana mora
- From Alpha Diop to All panelists and attendees: Bonjour à toutes et à tous depuis Bamako (Mali). Greeting from Bamako (Mali)
- From Ege Yildirim to All panelists and attendees: Thank you Toshi for your support and a great term of leadership
- From Mario Santan... to All panelists and attendees: Dear Toshi, it has been a privilege to serve with you for the 6 years in the board.
- From Alpha Diop to All panelists and attendees: Merci President Toshi ! Thank you President Toshi !
- From Daiva Elestiens to All panelists and attendees: Thank you Toshi for the great work, advice and support.
- From Rosa Anna G... to All panelists and attendees: Best regards to All participants and congratulations to All the elected members. Rosa Anna Genovese - ICOMOS Italy
- From Navin Piplani to All panelists and attendees: Many congratulations and best wishes to the newly elected Board members. A big thank-you to the outgoing members for their commendable contribution.

The Zoom interface also shows a grid of participant video thumbnails and a system tray at the bottom with various icons and a clock showing 12:49.

A jogszerűség fenntartása miatt volt kénytelen a szervezet a közgyűlést sok szakaszra bontani, ezért húzódtott júliustól decemberig a soklépcsős választási közgyűlési program. Először az internetes választásnak kellett megteremteni a jogszerűségét. A közgyűlés első szakasza csak azt szolgálta, hogy megteremtse a jogi lehetőségét az internetes választásnak, vagyis, az Alapszabályzatot kellett kiegészíteni az online választás lehetőségével. Már a közgyűlésnek ez az első része is az időeltolódás miatt több részre tagolódott. A párizsi idő szerint meghirdetett program kétségtelen sokaknak kényelmetlen lehetett a Föld másik oldalán, ezért 24 órát biztosítottak minden regisztrált szavazati joggal rendelkező ICOMOS tagnak az Alapszabály javasolt módosításával kapcsolatos szavazatának leadásával. A közgyűlés első részének első részében tehát ismertették a módosítási javaslatot (amihez igen nehézkesen, elsősorban chat segítségével lehetett hozzászólni). A célorientált program után egy napig lehetett szavazni. A szavazás lezárása után előre meghirdetett időpontban tették közzé az eredményt. Az Alapszabály sikeres módosításával vált lehetővé a közgyűlés választási részének az online megszervezése. Ilyen körülmények között igazán csak a protokolláris és a jogszabályban kötelező részt lehetett napirendre tűzni. A tisztviselők beszámolóira, a jelentések ismertetésére került sor, - azoknak is csak az összegzésére, mert minden dokumentumot előre eljuttattak a résztvevőknek. A beszámolók is csak pár mondatra és a tendenciák felerősítésének ismertetésére vonatkozhattak.

A közgyűlés fő célja az új vezetőség megválasztása volt. Igaz a jelölésből már sok mindenre gondolhattunk, de mégis sokak számára meglepő volt, hogy a jelenlegi japán elnökünk, Tosiyuki Kono nem volt a jelöltek között, egy ciklus után nem vállalta tovább ezt a valóban nagy elfoglaltságot jelentő munkát. Hasonlóan vélekedett a korábbi főtitkár, az ausztrál Peter Philips, aki tisztséget egyáltalán nem kívánt vállalni, de a vezetőségi tagságra rá lehetett beszélni. A korábbi európai elnök, Grellan Rourke pedig nem volt már újraválasztható az alapszabály szerint. (A munka folytatására a korábbi európai online ülésen Riina Alatalu támogatása mellett döntött az európai ülés). Ilyen előzmények mellett már látszott, hogy alapvetően meg fog újulni a nemzetközi szervezet vezetése.

A választás az időeltolódás miatt is hasonlóan történt: a regisztráltak kódot kaptak, amivel le lehetett adni a szavazatokat, ennek beérkezését egy megadott másik kódszámmal ellenőrizni is lehetett. A végeredmény egy nap múlva született meg. Így a 2020-as ICOMOS vezetőség választás eredménye a következő:

Elnök:	Teresa Patricio (Belgium)
Főtitkár:	Mario Santana (Kanada)
Kincstárnok:	Pamela Jerome (USA)
Alelnökök:	Riina Alatalu (Észtország Észtország) Bo Jiang (Kína) Leonardo Castriota (Brazília) Alpha Diop (Mali) Zeynep Gül Ünal (Törökország)
Vezetőségi tagok:	Nils Ahlberg (Svédország) Adriana Careaga (Uruguay) Andreas Georgopoulos (Görögország) Han Suk-Young (Dél-Korea) Takeyuki Okubo (Japán) Peter Phillips (Australie) Nupur Prothi (India) Grainne Shaffrey (Írország) Jean-Christophe Simon (Franciaország) Hatthaya Siriphatthanakun (Thaiföld) Stacy Vallis (Új-Zéland) Cyrill von Planta (Ausztria)

A teljesen új vezetés tervezett irányvonaláról talán az elnök választási programja mondhat a legtöbbet.

Új elnökünk portugál ICOMOS tagként kapcsolódott a nemzetközi szervezet munkájába, majd Belgiumban folytatta tevékenységét, ahol a vallon rész elnöke lett.

Programja szerint az ICOMOS-t jól szervezett, korrektül irányított felelős szervezatként kívánja tovább vinni a nemzeti bizottságok és a nemzetközi és nemzeti tudományos bizottságok erőteljesebb munkájára is építve.

Programjában szerepel a soknyelvűség segítése, amit a jól irányíthatóság és együttműködés alapjának tekint. (Itt elősorban a régóta napirendre kerülő spanyol nyelv elfogadtatására kell gondolni. Az eredeti angol-francia nyelviség további kiterjesztése nem csak a hagyomány tisztelete, hanem eddig mindig anyagi nehézségek miatt bukkott el).

A fiatalok erőteljesebb támogatását célozza a Lemaire Alapítvány lehetőségeinek jobb kihasználása segítségével, ami összefüggésbe hozható azzal az elképzelésével is, hogy a szervezetnek szorosabb kapcsolatot kell létesítenie az egyetemekkel. A meglévő tagságot széles körben kívánja bevonni a munkába, ugyanis az aktivitás tekintetében jelenleg nagyon nagy a földrészenkénti eltérés.

A világörökségi feladatok kapcsán a nemzeti bizottságokat is lehetőséghez kívánja juttatni. A nemzeti és a nemzetközi tudományos bizottságok együttműködésével a kulturális örökségi értékeket veszélyeztető újabb jelenségek további következetes feltárását mozdítaná elő, a műemlékek védelme, megőrzése érdekében hatásos programot szorgalmaz ezek elkerülése érdekében. A fenntarthatóság kérdését az ENSZ fogalmai szerint javasolja kezelni, hogy más társszervezetekkel könnyebben formálódjon közös platform, szorosabb együttműködés alakulhasson ki, és közös célá váljon a műemlékvédelem kérdése. No és persze a támogatók körének kiterjesztése is fontos feladat az eredményes működés biztosíthatósága érdekében.

Bízunk abban, hogy ez a program a következő három évben eredményesen tudja szolgálni az ICOMOS munkáját és reméljük, hogy az új vezetésnek a szervezet nemzetközi meghatározó szerepének erősítése mellett szakmai elismertségét is sikerül tovább fokoznia.

Nagy Gergely

Fertő-parti fejlesztések

Az ez idő szerinti nyolc magyarországi helyszín közül a Fertővidék az egyik olyan, amelyiken szomszédos országgal, konkrétan Ausztriával osztozunk. A 2001-ben kultúrtáj kategóriában a világörökségi listára felvett helyszín ugyan egyetlen egészset alkot, de az is tény, hogy mégsem teljesen azonosak az érintett országokhoz tartozó területeinek sem az adottságai, sem az ezeknek az adottságoknak a kibontakoztatási, használati szintje.

A hazai oldalon jelenleg tervezett fejlesztések éppen a mutatkozó eltérések kiegyenlítését kívánják szolgálni. A napvilágot látott fejlesztési tervzet meglehetősen indulatos reakciókat váltott ki határon innen és túl. A Sopron – Fertő Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt. meghívására az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság képviselői helyszíni egyeztetésen vettek részt a fejlesztő cég székhelyén a Fertőrákos, Fertő Part beruházás témakörében, hogy megismerhessék a tervzetben foglaltakat, és azokról eszmecserét folytassanak.

Mint ahogyan az itt közreadott Emlékeztetőből és Állásfoglalásból kiderül, az egyeztetés teljesen nyílt és tárgyilagos légkörben folyt le. Az ICOMOS részéről alapvetően megnyugvással lehetett tudomásul venni, hogy a koncepció lényegében tiszteletben tartja a terület értékeit, azok megóvását, elsődleges célja a megfelelő környezeti állapot figyelembe vételével a tó osztrák oldalán működőnél összességében jelentősen kisebb léptékű, ugyanakkor a hazai szabadidős használat számára színvonalas lehetőséget biztosító fejlesztés. A fejlesztést képviselő fél ugyanakkor jól fogadta az ICOMOS által kifejtett - nagyrészt a tervezett épületek tömegével, méretével, kialakításával kapcsolatos - kritikai észrevételeket, javaslatokat.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság az állásfoglalásában kizárólag az épített örökséggel és a táj megjelenésével kapcsolatos szakmai szempontokat vett figyelembe, nem foglalkozva azokkal a felvetésekkel, kritikákkal és tiltakozásokkal, amelyek mögött politikai, vagy a potenciális konkurencia miatti aggodalomból megfogalmazott, értékvédelmi köntösbe bújtatott gazdasági megfontolások vannak vagy sejtethők, illetve – szakterületének megfelelően nem vizsgálta a természetvédelmi szempontokat sem.

ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság

Emlékeztető

Előzmények

Sopron – Fertő Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt. meghívására az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság képviselői helyszíni egyeztetésen vettek részt a fejlesztő cég székhelyén a **Fertőrákos, Fertő Part** beruházás témakörében. Az egyeztetésen Kárpáti Béla, a Sopron – Fertő Turisztikai Fejlesztő Nonprofit Zrt. vezérigazgatója ismertette a Fertő-parti fejlesztésekkel kapcsolatos előzményeket és koncepciót, Tima Zoltán tervező pedig bemutatta a fejlesztések építészeti terveit, így az ICOMOS képviselői – Dr. Nagy Gergely, elnök és Arnóth Ádám, alelnök – a sajtóban megjelent információk mellett első kézből értesültek a projekt nagyságrendjéről és egyes elemeiről.

A terv bemutatása

A fejlesztés célja a magyar oldalon is lehetővé tenni a világörökségi értékek kulturált bemutatását, ellenőrzött és korlátozott turisztikai forgalom mellett való közkinccsá tételét. A program alkalmat ad arra, hogy a teljesen zárt természetvédelmi területen kívüli mesterségesen feltöltött patak menti területen fekvő, méltatlan építési kultúrájú helyszín a magyar oldalon is értékén újuljon meg.

A program fontos célja a helyi építészeti hagyományok újszerű alkalmazásának a segítségével lehetővé tenni a terület egységes elveken alapuló környezettudatos fejlesztését. Ennek érdekében a program felvállalja a terület környezeti ártalmainak, így a tavat terhelő szennyvízbekötések megszüntetését, hidrológiai vizsgálatok alapján az eliszapolódó tópart átöblítésének megoldását, a személerakatok eltávolítását.

A területen a meglévő, strand elhanyagolt épületeinek fejlesztése mellett vitorlaskikötő, kemping, sportközpont, üdülőházak és szálloda építése tervezett.

Észrevételek, javaslatok

Az egyeztetést követően, a teljeskörű projektismertetés után az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság képviselői az alábbi szakmai véleményt fogalmazták meg:

- Megállapítható, hogy a Fertő Part beruházás szükséges és időszerű fejlesztés, amely a Fertő-Neusiedlersee Kultúrtáj világörökségi területet építészeti szempontból nem veszélyezteti.
- Megállapítható továbbá, hogy a fejlesztés épített világörökségi értéket nem érint, világörökségi relevanciájú épített érték nincs a fejlesztési területen, a fejlesztés az épített környezet értékes elemeit nem károsítja. Elhelyezésénél és tervezett kialakításánál fogva negatív hatásra a természeti értékek vonatkozásában sem kell számítani az eddigi szakvélemények alapján, de ennek megítélése túlmutat az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság szakmai kompetenciáján.
- Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság a részletes műszaki tervkonceptiók ismeretében arra az állásfoglalásra jutott, hogy a környezetvédelmi szempontból is jelentős korszerűsítések hosszú távon a világörökségi értékek megőrzését, fenntarthatóságát és értékeinek ellenőrzött, kulturált bemutatását is szolgálják. A bizottság javasolta a Fejlesztő cégnek a bemutatott – a környezettudatos energiafelhasználást elősegítő magas színvonalú közműhálózat – műszaki tartalmának minél szélesebb körű megismertetését, hiszen a kultúrtáj értékeinek bemutatása és megóvása figyelembe kell, hogy vegye a modern technológiák által nyújtott környezetkímélő megoldásokat.

- Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nagyra értékeli a tervezett ökoturisztikai központ jelentőségét, véleménye szerint a projekt kommunikációjában erre a fejlesztési elemre nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. Az Ökocentrum és a hozzá tartozó 12 ha-os ökopark a teljes világörökségi helyszín térségében is egyedülálló beruházás lehet, amely lehetőséget teremt a világörökségi táj egyik fontos elemének, a természetvédelmi értékeknek a bemutatására és egyben a turisták diszkréten megoldott fizikai irányítására, így kímélve a Nemzeti Park többi területét a túlzott terheléstől.
- A bizottság állásfoglalása szerint kijelenthető, hogy a területre tervezett épületegyüttes építészeti hangvétele megfelelő.
- A világörökségi helyszín kívánalmainak azok a tervezett funkciók támogatandók elsősorban, amelyek a meglévő értékek megőrzését, bemutatását, illetve a táj deklarált értékeinek a védelmét szolgálják (pl. ökopark, csatorna). Nyilvánvalóan elfogadhatók azok a funkciók, amelyek tóparti elhelyezést igényelnek (kikötő, strand). A további funkciók közül méltányolhatók, de csökkentendők azok a funkciók, amelyek színvonalas környezethez illő módon, megújult formában váltják ki az itt lévő, nagyobb regionális környezetet kiszolgáló tradicionális funkciókat és az ezekhez kötődő létesítményeket (parkoló, szálláshely). Erősen megkérdőjelezhetők azok, amelyek forgalmat vonzanak, de a tóparttól távolabb is elhelyezendők (sportközpont).
- Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság észrevételeit fogalmazott meg a déli területre tervezett szálláshelyekkel kapcsolatban. Véleménye szerint meggondolandó a kempingbe tervezett pihenőházak megépítése, hiszen ennek a helyszínnek a beépítettsége ez által az északi oldali területhez képest túlzott mértékű lenne. A fejlesztés szinte teljes funkcióbővítése egy oldalon valósul meg, jelentős beépítettséget vonva magával. A szálloda telepítése érthető, de itt nem lehet cél egy bárhol felépíthető 4-csillagos épület építése, hanem csak egy környezetéhez illeszkedő léptékű, helyi értékeket hangsúlyozó egyedi karakterű létesítmény lehet indokolt.
- Az északi oldalra tervezett part menti házsor indokoltságáról megállapítható, hogy azok léptékhelyesek, és egyben jelenlegi funkciókat pótolhatnak, vesznek át – megvalósításuk elfogadható.
- A teljes terület kertészeti rendezése a helyi növényzet és táj természeti értékeihez alkalmazkodjon növényzettelépítés és kompozíciós szempontból. A környezetalakítás ehhez illeszkedő térburkolatok, térbútorok alkalmazásával együtt a táji harmónia helyreállítását segítheti a jelenleg elhanyagolt területen is.
- Megállapítható továbbá, hogy a terület elmaradott-leromlott állapotának feljavítása, környezeti minőségének a helyreállítása és korszerű módon történő fejlesztése a világörökségi terület ezen részének megóvását, fenntartható kezelhetőségét szolgálja. A bizottság javaslatot tett arra, hogy a projekt társadalmi megismertetésében nagyobb hangsúlyt kell kapnia annak a ténynek, hogy a fejlesztés egy eddig is a tervezettel azonos funkcióra használt, idegenforgalmi célokot szolgáló területen valósul meg, amely azonban az elmúlt évtizedek alatti elhanyagoltsága miatt rendkívül leromlott állapotba került, megújítása szükségszerűvé vált. Ezért a fejlesztés – a megismert korszerű műszaki megoldásokkal és egységes építészeti arculatával – sokkal inkább tekinthető a terület megóvásának, mint egy épített elemeket előtérbe helyező, a terület terhelési kapacitását túlmutató fejlesztésnek.

Állásfoglalás

Az elmúlt évtizedekben koncepció nélkül felépített kisebb-nagyobb épületek látványa, némely építmény ízléstelen kivitelezése, a különböző stílusok keveredése, az épített környezet leromlott-elhanyagolt állapota, megjelenése nem méltó arra, hogy a Fertő tó egyetlen magyar oldali megközelítési pontjaként (a világörökségi helyszínen belül) látogatókat fogadjon. Emiatt a part egységes szemléletű teljes minőségi megújulása, megújítása szükséges, amely mind esztétikai, mind pedig környezetvédelmi szempontból időszerűvé vált. A tervezett beavatkozás ezt a célt szolgálja.

Kijelenthető, hogy **megőrzendő épített világörökségi érték a fejlesztési területen nem található, a beruházás során világörökségi szempontból meghatározó, védendő építészeti érték nem sérül; a kultúrtáj természeti értékeinek megőrzését, integritását tekintve az illetékes természetvédelemért felelős szervezetekkel való együttműködés nyújt garanciát.**

A beruházás azonban a világörökségvédelmi szempontból megfogalmazott észrevételekkel összhangban funkcionális szempontból finomítandó.

Budapest, 2020. november 27.

Dr. Nagy Gergely
ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság
elnök

55 éves az ICOMOS

Jeles elődeink 55 évvel ezelőtt, 1965-ben alapították meg az ICOMOS-t. A 2020-ra tervezett programjainkban fontos évfordulóra emlékezve külön konferenciát terveztünk, hogy a nagyközönség és a szakma számára is bemutassuk a szervezet történetét és feladatának történeti alakulását, a műemlékvédelem új útjaihoz, új kihívásaihoz kapcsolódó szerepvállalását és emlékeztessünk a társadalom műemlékeinkkel kapcsolatos örök kötelességére is.

Sajnos a Közgyűlésünket a koronavírus első hulláma elsodorta, ezért az ahhoz kapcsolódó Möller-díj átadás és a Panteon új tagjainak a kihirdetése is elmaradt. Az elismerések átadására újabb kiváló alkalom lehetett volna az ICOMOS megalakulásának 55. évfordulójára szervezett szeptemberi konferencia. A Kertészeti Egyetem fogadta be a rendezvényt, de a koronavírus második hulláma ellehetetlenítette ezt az elképzelésünket is.

Ahogy minden szakterületet, minden szervezetet és magánembert is sokszorosán sújtott a pandémia kényszerű kellemetlen következménye, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tervezeteit is újra kellett gondolnunk.

A műemlékvédelem rendszeres programjai belénk ivódtak, nem engedhettük meg magunknak, hogy elmaradjanak. Vezetőségünk úgy döntött, hogy ha más keretek között is, de fontos, hogy 2020-ban is megszervezzük programjainkat. Új utat kellett választanunk, az internet nyújtotta lehetőséget próbáltuk kihasználni. A Műemléki Világnap,

majd a Békési Népi Építészeti konferencia (<https://www.youtube.com/watch?v=Pet9RbcLG9M> és https://www.youtube.com/watch?v=mEv3_QT69Oo&feature=youtu.be)

rendezvényének eredményességén és tanulságain felbátorodva szerveztük az előre felvett, összerendezett, majd 2020. december 30-án délelőtt 10-kor bemutatott – és azóta a honlapunkon látható - *ICOMOS 55* rendezvényünket

(https://www.youtube.com/watch?v=-ZWai_w8Lho&feature=youtu.be).

Az 55. évfordulóról való megemlékezést alkalomnak tekintettük arra is, hogy ne csak a múlttól, hanem a műemlékvédelem szerepvállalásának alakulásáról, jövőbeli szerepéről is szót ejtsünk. E két előadás közé illesztettük a Möller-díj átadását és a Panteon új tagjainak elmaradt szakmai bemutatását. Úgy véljük, hogy a nemzetközi szervezet múltjának felidézése után a Möller-díjazottak megismerésével és a Panteon új tagjainak méltatásával azoknak a munkáját, munkásságát ismerhetjük meg, akik az elmúlt időszak meghatározó műemlékvédelmi szakemberei, egyéniségei voltak, akik nagyban hozzájárultak műemlékvédelmünk jelen eredményeihez.

A jövőről szól a záróelőadás, ami a műemlékvédelem követelményrendszerének kialakulásától az elmúlt 55 év feladatainak kiszélesedését is bemutatja, miközben a megváltozott gazdasági társadalmi környezet miatt a jövőbeni új kihívásokról, lehetőségekről és feladatokról is hallhatunk.

Nyilván egy élő konferencia emberközelsége, természetessége nem jelenhet meg egy online konferencián, de megkerestük azt a lehetőséget, ami a leginkább visszaadhatja a tervezett konferencia előadóihoz, résztvevőikhez és a tervezett programhoz kapcsolódó hangulatot. A felvételeket, a díjátadást, az előadásokat úgy sikerült összerendezni, összevágni, hogy megfeleltünk a vírusveszély miatti szabályozásoknak, és mégis reményeink szerint az évforduló és a díjátadó ünnepélyessége átérezhető annak, aki megtekinti a programot.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság

a 2019. évi Möller István emlékérmet

Klaniczay Péter Forster Gyula díjas építésznek,

több évtizedes, elsősorban Pest megye területén végzett műemlék felügyeleti munkásságáért ítéli oda

Építész mérnök, aki még egyetemi évei előtt elköteleződött az értékek, a kultúra iránt, és akire nagy hatással volt és meghatározta későbbi hivatását ifjúkorában, az Olaszországban töltött időszak.

1979-ben végzett a BME Építész mérnöki karán, majd később szakmérnöki diplomát szerzett. Építész tervezőként 1986-ig a FIMÜV Műemléki Tervező Osztályán dolgozott, elsősorban a budai Várnegyed lakóépületeinek felújításain, és ahol egyik sikeresen megoldott munkája volt az Országos Levéltár épületén a háborúban megsemmisült Zsolnay kerámiadíszes fedés rekonstrukciója.

1986-tól az Országos Műemléki Felügyelőség (OMF) Pest megye műemléki felügyelője, 1992-től négy évig a Budapesti Regionális Iroda vezetője, majd a hivatal átszervezését követően az ezredfordulón két évig a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) felügyeleti igazgatóhelyettese. A folyamatosan átalakuló hivatali szervezetben, mindvégig Pest megyei műemléki területi felügyelő volt, és maradt, egészen nyugdíjazásáig.

A megye jelentős műemlék-együtteseinek helyreállítását felügyelte és ellenőrizte, felvállalva az évekig tartó munkák szakmai koordinálását is. A közel három évtizedes felügyeleti munka főbb helyszínei, Vác számos műemléke, a főtéri templom és plébánia műemléki együttese, a gödöllői Grassalkovich-kastély és a Királyi Váró, a besnyői kegytemplom, Dabas több kúriája, a ceglédi Református Nagytemplom, Szentendre belvárosának templomai és történelmi épületei, Visegrád romterülete, a zsámbéki templomrom, a Duna-kanyar és a zsámbéki-medence számos kisebb emléke. Társhatóságként felügyelte és szakmailag koordinálta Visegrád új városközpontja kialakítását.

A helyszíni közreműködés mellett számos kiállítása, előadása, publikációja, monográfiája is mutatja, hogy az épületek múltjának ismerete és a személyesen végigkísért helyreállítások nélkül, a felügyelői munka nem lehet teljes.

Munkásságával igazolta a műemlék felügyeleti munka összetettségét, segítőkészsége, fáradhatatlansága, a részletekben való elmélyültsége, felügyelők szinte generációinak mutatott példát. 2012 óta az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület alelnöke, 2015-től a Magyar Építész Kamara Műemlékvédelmi Tagozatának elnökségi tagja, a RÉKE (Régi Épületek Kutatóinak Egyesülete) alapító tagja.

**A Möller-díj Bizottságának előterjesztésére
az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága**

Möller-díjban részesíti

Visy Zsolt
professor emeritust, régészt

**a nemzetközi és a magyar műemlékvédelem elismertetéséért és az értékek
védelméért**

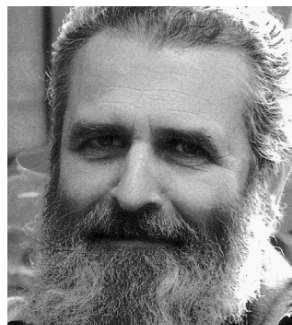
Verespatak, Énlaka programja túllépett szakmai kötelezettségein, a mindkét helyszínen kifejtett munkája nemzetközi érdeklődést váltott ki. Jelentős szerepe volt abban, hogy Verespatakon leállt az aranybányászat, a település elkerülheti a további bontásokat, és Románia elkészítette és benyújtotta világörökségi nevezését. Az ICOMOS támogató javaslata alapján a Világörökségi Bizottság legközelebbi ülése a kulturális táj kategóriában világörökségi helyszíné nyilváníthatja Verespatakot. Az Énlakán megkezdett szakmai programja ma már regionális fejlesztési tervvé emelkedett. A környező települések intézményeinek és lakosságának a bevonásával, a Pécsi Tudományegyetem építészeinek tevékeny közreműködésével folyik a helyi értékek felmérése, helyreállítási programja, sőt elkészült az iskola helyreállítási és kulturális hasznosítási tervezet is. A kétévente megrendezett tematikus konferencián mutatják be a székely kultúra tarka szötteit, az újabb eredményeit. Az énlakai program ötéves ásatási feladattal társult, célja a római castellum feltárása, jövőbeli műemléki bemutatása.

Visy Zsolt a római Limes világörökségi jelöléséhez szükséges dokumentáció összeállításának meghatározó munkása volt, a négy ország alkotta nemzetközi munkacsoportban végezte Pannonia római határának világörökségi jelölését. A közismerten kialakult kellemetlen helyzet ellenére a Magyar Világörökség Bizottság tagjaként diplomáciai fellépésének köszönhető, hogy a jelölést az ICOMOS értékelésének érvényben maradása következtében a területhatárok felülvizsgálata után nem új nevezésként lehetett benyújtani. Ugyanakkor a program nemzetközi elfogadtatásával a szomszédos és az al-dunai országokban is előkészítette a világörökségi terület kiterjesztésének a lehetőségét. Visy Zsolt több cikluson át volt az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság alelnöke, egyben az ICOMOS nemzetközi régészeti szakbizottságának alelnöke.

Guzsik Tamás

(1947–2002)

MŰEMLÉKVÉDELMI PANTEON

Festőművész – pedagógus családban született Budapesten. Édesapjától örökölt rajz tehetsége a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba vezette, ahol díszítőfestő szakon végzett. Építész hallgatóként kezdte kutatni a templomot a budapesti Szervita téren, ahol korábban gyermekként ministrált. TDK dolgozatként indult törökkoppányi kutatása, ami később kisonográfivá gazdagodott. Ennek a munkának a kisugárzásából született meg a kéziratban fennmaradt Somogy megyei topográfiája. Műszaki doktori disszertációját Zsámbék építészettörténetéről írta 1974-ben. A középkort kutatók körében a templomok tájolásáról 1975-ben megjelent írása tette ismertté.

Szüleitől örökölt természetszeretetét megőrizve későbbi kirándulásain számos elfeledett kolostor helyet azonosított. Levéltári kutatásai és terepbejárásai során gyűjtött ismereteit „A Pálosrend építészeti emlékei a középkori Magyarországon” címmel forrásértékű katalógussá szerkesztette tanítványával, Fehérváry Rudolfal. „Eltűnt pálos kolostorhelyek Somogy megyében” (1979), „Eltűntnek hitt pálos kolostorhelyek Zala megyében” (1981), „A korai pálos-rendi építészeti aktuális topográfiai kérdései a Veszprémi Egyházmegyében” (1984), ugyanez Tolna megyében (1984) címmel jelentek meg kutatásainak további eredményei.

A keresztény liturgiák funkcióelemzése felé 1989-től fordult. Magával ragadta az örmény kultúra, az örmény liturgia tiszta ősi erejének kisugárzása. Örmény szótárt szerkesztett, hogy alaposabban megismerhesse a liturgia rendjét, építészetét. Az Örmény Egyházi Hírlevélben és az Ararát c. nemzetiségi lapban öt év alatt 76 cikket publikált.

Hiába volt kutató, tudós – a pedagógusi pályát tekintette hivatásának. A BME Építész-mérnöki Kar Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének ötödéves korától demonstrátora, később elhivatott, meghatározó oktatója volt. Édesanyjától örökölte a rendkívüli erőt, amivel hallgatók sokaságát tudta lenyűgözni elkötelezettségével, sugárzó előadásával. Sokszor hangoztatta, hogy e családi örökségén túl hasonló kötelezettséget jelent előadásainak elmaradhatatlan kelléke, az embermagasságú mutatópálca, amit példaképétől, Pogány Frigyesztől örökölt. Hatalmas tudása és gyakorlata ellenére minden előadására napokat készült. Hallgatóinak építészettörténeti jegyzeteket írt, gyönyörű rajzaival megjelent ábragyűjteményekkel segítette a felkészülést. Az ország összes egyetemén és főiskoláján gyűjtött szavazatok alapján 1991-ben Guzsik Tamást az év oktatójának választották. Erre, és az Aranykréta díjára nagyobb büszkeséggel tekintett mint az Ybl-díjára. Az építészkar TDK elnökeként az érdeklődő hallgatók közül a legjobbakat maga köré gyűjtötte és vezette be az építészettörténet, a műemlékvédelem világába.

Utolsó éveiben a pálos rendi építészettörténeti anyagát rendezte. Kutatásait összefoglaló művének megjelenését nem élhette meg. „A pálos rend építészete a középkori Magyarországon” címmel megjelent művet tanítványai tették közzé 2003-ban. Istvánfi Gyula tanszékvezető egyetemi tanár az előszóban így emlékezik róla:

„Kutatta a helyszíneket, bakancsosan, erdő mélyén, keresztényi és magyar elhivatottsággal; kutatta az irodalmi, levéltári helyeket a felkészült kutató készségeivel, a pálosokkal kapcsolatos ismeretek felelevenítésére; szolgálta az Urat, két egyházban is, keresztényi lelkiülettel; tanította az ifjúságot a hit, a liturgia, építészet hármasságában – kapott is a fejére ezért – és szigorú remetei önfegyelemmel, visszavonultan morzsolta – sajnos túl gyorsan – életét, akár egy középkori pálos.”

Műemlékvédelmi Panteon, 2020

Jelenik Katalin

(1955 – 2009)

MŰEMLEKVÉDELMI PANTEON

A BME Építésztechnológiai karának elvégzése után, 1979-ben a KÖZTI-be került, a legendás Disz téri irodába, majd 1982-ben – az iroda felszámolása miatt – a PESTTERV-be ment át, ahol 1989-ig dolgozott. Ezt követően a MÉRMŰ Tervező Szövetkezetben, majd 1993-tól a saját alapítású TÉRTÁR Mérnöki Bt.-ben folytatta építésztervezői munkásságát. A nyolcvanas években műemlékvédelmi szakmérnöki diplomát szerzett (1986) és elvégezte a MÉSZ Mesteriskoláját is (1988).

1997 óta tagja volt a Magyar Építész Kamarának, 2003-ban a Műemléki Tagozat elnökségi tagjává választották meg. 2004-től ICOMOS tag is volt.

Az állami tervezőirodákban elsősorban középületek tervezésével, felújításával foglalkozott, s ennek kapcsán került mind szorosabb kapcsolatba a régi épületekkel is. Egyre inkább speciális területévé vált a műemlék épületek helyreállításával járó kutatás, valamint szakvélemények, hasznosítási koncepciótervek és felújítási tervek készítése.

A 80-as évek végétől mintegy félszáz építészeti terv készült irányításával. Többször más tervezőirodával és fiatal tervező kollégákkal is szívesen dolgozott együtt. A rendkívül színes tervezői pályafutása alatt kastélyok, kúriák, templomok, mauzóleumok, történeti lakóházak részletes megismerését és helyreállításuk megtervezését tartotta fő feladatának, de minden kisebb és átfogóbb tervezési munkát is nagy gondossággal végzett. Többek között elkészítette Dabas örökségvédelmi hatástanulmányát és a régi temető kegyeleti parkká alakítását, de a pesti városfal dokumentálását, emléktáblák elhelyezési tervét, vagy restaurátori kérdések előkészítését éppúgy elvégezte, mint alkalmanként családi házak tervezését is. Szerencsére több terv jó minőségben valósult meg, amihez a kivitelezések állandó figyelemmel kísérése is hozzájárult.

Több éves munka kötötte Vác és környékének egyházi épületeihez, melyekből kiemelkedik a Szeminárium teljes felújítása és a Székesegyház külső helyreállítása, továbbá nevéhez kötődik az előttük lévő díszter új burkolata is. Dabason számos kúriával foglalkozott miután műemlékvédelmi szakmérnöki szakdolgozatában Dabas klasszicista kúriáit dolgozta fel. Több épület felújítási tervét készítette el a hollókői Ófaluban, bizonyoságul az egyszerűbb épületek iránti szeretetének is. Közel egy évtizeden át tervezte a Kerepesi temetőben a Ganz-, a Batthyány- és a Deák-mauzóleumok jó minőségben megvalósult helyreállítását, viszont a rendkívül érdekes Schlick mauzóleum felújítási terve azóta se vált valóra. Különös gondossággal kezelte a turai Schossberger kastélyt, amihez másfél évtizedes tervezői kapcsolat fűzte, s nem rajta múlt, hogy a munka félbe maradt. Új tulajdonosai viszont már más szemlélettel nyúltak hozzá. Több éves tervezés kötötte a toalmási Wahrmann-Andrássy kastélyhoz, amelynek teljes megújulását már nem érte meg. Társ szerzője volt és sikeresen vitte végig a vajtai Pollack kastély helyreállítását és új funkcióval való megtöltését. Utolsó nagy munkáinak egyike volt az egykori Rendőrtiszti Főiskola részben elkészült homlokzatainak és tetőzetének helyreállítása. Élete utolsó napjáiig foglalkozott az esztergomi volt Fürdőszálló és Gőzfürdő teljes helyreállításával és műemléki tervezésével, ami sajnos nem valósult meg.

Kitüntetést sosem kapott, azonban kollégái becsülték alaposágát. Derűs, mindenre figyelő tekintete, fanyar humora, rendkívül széles érdeklődése miatt sokan kedvelték. A művészetekben, az irodalomban és a zenében is otthonosan mozgott. A sok utazás, az ismeretlen tájak megismerése volt még a kedvtelése gyerekei nevelése mellett.

Az elkészült munkái magas igényességről tanúskodnak.

A továbbiakban a Műemlékvédelmi Panteon is méltán hirdeti emlékét.

Műemlékvédelmi Panteon, 2020

MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG

Takács Gyula

(1929 – 2020)

MŰEMLÉKVÉDELMI PANTEON

1929-ben született Hajdúdorogon, a Hajdúnánási Református Gimnáziumban érettségizett, majd a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen magyar-történelem szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Az egyetem alatt Karácsony Sándor pedagógiaprofesszor mellett két évig gyakoronokként működött. Ezt követően tanárként Pécsre került, s 1954-ben, a Nagy Imre-kormány idején nevezték ki a Baranya Megyei Tanács VB oktatási osztályvezetőjének. 1957-től ugyanott a művelődési osztályt vezette. 1966 decemberétől 1990. december végéig – nyugdíjba vonulásáig – a megyei tanács elnökhelyetteseként dolgozott. Más egyebek mellett olyan intézmények kialakításában, megteremtésében vállalt döntő szerepet, mint a pécsi Modern Magyar Képtár, a Csontváry Múzeum, a Múzeum utca (a pécsi Káptalan utca), a Művészeti Gimnázium és Szakközépiskola, a Művészetek Háza, galériák, művelődési központok, az egykori Ifjúsági Ház és az akkori városi és megyei könyvtár épületei, valamint a siklósi, villányi, sikondai alkotóházak. Személyes jó kapcsolatot ápolt a kulturális élet jó néhány hazai és külföldre szakadt szereplőjével.

Számos kitüntetéssel Pécs város díszpolgára lett 2004-ben. Több országos oktatási, közművelődési, műemlékvédelmi testület tagjaként tevékenykedett, publikációi, interjúi újságokban, folyóiratokban, interjúkötetekben láttak napvilágot. A város arca címmel a pécsi Európa Kulturális Fővárosa program keretében született könyvben azt nyilatkozta: „Arra törekedtünk, hogy Pécs erős egyetemi, tudományos, művészeti, kulturális központként működhessen, és ilyen minőségében legyen része az egyetemes magyar kultúrának. Felkaroltuk a korábbi pécsi tradíciókra épülő modern művészetet, Pécs múltjának kutatását, a megye középkori várainak restaurálását, a kulturális idegenforgalmat, nemzetiségeink kultúrájának őrzését és fejlesztését.” Szerénységét mindvégig megőrizve ugyanígy fogalmazott: „Pécs befogadó és fejlődő város volt, szinte szemünk előtt nőtt a lakosság kétszeresére, új városrészek születtek. »Nagyváros született«, amely mégis megőrizte sajátos hangulatát, patináját, látható, átélhető minőségét, és a város a múlt felé is tudott növekedni, gazdagodni. Mindezek lényegében mind a huszadik század második felében vagy a huszonegyedik század első évtizedében történtek, s e folyamatoknak 1990-ig cselekvő részese, majd boldog tanúja lehettem.”

Közreműködése meghatározó jelentőségű volt számos pécsi és Baranya megyei műemlék feltárásának, helyreállításának megvalósításában. Vezetésével a műemlékek helyreállítását és méltó hasznosítását célzó programmal példaértékű (többszörösen megújított megállapodásban rögzített) együttműködés jött létre Baranya megye és az Országos Műemléki Felügyelőség között, amelynek megvalósítása során a Megye komoly anyagi forrásokat is biztosított a helyreállításokhoz. Az együttműködésnek példái egyebek között a már említett Múzeum utca (Káptalan utca) épületeinek helyreállítása, a pécsi Püspökvár területén végzett régészeti feltárási és helyreállítási munkák (a középkori egyetem romjainak, a gótikus Aranyos Mária festett szobor-együttes), a siklósi Malkocs Bej dzsámi példaértékű helyreállításához vezető folyamat támogatása, a szászvári püspöki vár helyreállításának elindítása.

Tagja volt az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságnak. Számos állami magas rangú elismerése között van a Magyar Műemlékvédelemért kitüntetés is (1976).

Műemlékvédelmi Panteon, 2020

A Möller István Emlékéremhez kapcsolódóan két írást is kaptunk, amit örömmel adunk közre. Tardy László Horler Miklóssal (*Möller Emlékérem 1999*) kapcsolatos emlékeit osztja meg velünk, a másodikban Schönerné Pusztai Ilona (*Möller Emlékérem 2016*) emlékezik vissza saját szakmai életútjára.

Horler Miklósról . . .

A Fáy András gimnáziumban hozta össze a sors Kopeczky Alajos tanár, orgonaművésszel. Már ott ízlelgette tanára jóvoltából a kórusvezetést. Kapcsolatuk a gimnázium befejezése után sem szakadt meg: előbb a Gát utcai kistemplomban, majd a Haller téri templom felépülése után, 1936-tól énekkari tagként és alkalmi karnagyként tevékenykedett Kopeczky Alajos mellett. Kapcsolatuk hamar barátsággá alakult, a tehetséges és megbízható fiatalember egyre gyakrabban vezényelte az énekkart. Nemcsak miséken vezényelt, hanem hangversenyeken is, melyeken neves művészek működtek közre. Andor Ilona, Joviczky József, Petress Zsuzsa, Rissay Pál jelenléte érezhetően segítette Miklós zenei fejlődését.

Az énekkar vendégszereplése is – így a Váci székesegyházban és Egerben is ő vezette az énekkart, Kopeczky Alajos pedig orgonált. Nemcsak vezényelt, hanem alkalmanként énekes szólistaként is remekelt. Ifjabb Kopeczky Alajos visszaemlékezése szerint „a Passió evangélista szerepét csak ő tudta olyan átéléssel énekelni, hogy az emlék maradt a kórus és a hallgatók számára.” (A gregorián passiót énekelték.) 1957-ben felköltözött a Budai Várba, mivel munkahelye ide kötötte. A Mátyás templom énekkarába csak jó 10 év múlva jelentkezett, mivel kötelességének érezte a Haller téri együttes támogatását a Mester utcából történt elköltözés után is. Ez a fiatalkori baráti kapcsolat olyan erős volt, hogy Kopeczky karnagy úr hívására még a 1970-es, 80-as években is visszajárt segíteni a Haller térieket. A Mátyás templom énekkarában - zenei tudása és szeretetreméltó egyénisége miatt - nagyon hamar vezető szerephez jutott: előbb szólamvezető lett a tenor szólamban, majd a zenekaros misék (Mozart: Koronázási mise, Schubert G dúr mise stb.) hibátlan és átélt vezénylése nyomán a zenekar bizalmát is élvezve - az egész együttes elnöke lett.

Sorra következtek a további vezénylések: Schubert: B dúr mise, Haydn: Nelson mise, majd Mozart Requiem-je. Mivel kitűnően zongorázott, a szólistákkal való előzetes próbákon ő játszotta a zongorakivonat szólamát, közben nagy szenvedéllyel instruálta az énekeseket, és velük énekelte a legfontosabb kóruszólamot. Legkedvesebb szoprán szólistája Szökefalvy Nagy Katalin volt, így amikor Miklós szereplését „kitűztük,” kérte, ha lehet, Katit kérjem meg a szoprán szóló éneklésére. A zenekari – oratorikus - vezénylésben Ferencsik Jánost tartotta mesterének, akinek óráira bejárt a Zeneakadémiára, oratórium hangversenyait soha nem mulasztotta el. Ezekről mindenkor nagy lelkesedéssel számolt be, a hallottaktól szinte átlényegült. A koncertekre úgy készült, hogy megszerezte az előadásra kerülő mű partitúráját, és azt zongorázva „tanulta meg” a művet. Így értehető, hogy Ferencsik János gyakran meghívta koncertje főpróbájára, és kérte, jelezze, ha valamit nem találna rendben. Jó fellépése és nyelvtudása alkalmassá tette, hogy „kifelé” is képviselje az együttest. Vendégszerepléseink alkalmával ő köszöntötte a vendéglátót és a megjelenő notabilitásokat. Így került sor arra is, hogy olaszországi vendégszereplésünk alkalmával a Segni város katedrálisában tartott hangverseny utáni fogadáson a város parlamenti képviselőjét, a későbbi miniszterelnököt, Giulio Andreottit is ő köszöntötte.

Halála után hatalmas kottatárát nevelt lánya, Dragonits Márta, a pécsi egyetem Zenetudományi Intézetének ajándékozta.

Tardy László

Tardy László (Budapest, 1941. július 22.) egyházzeneész, karnagy, kántor. 1966 augusztusában foglalta el a Mátyás-templom Ének- és Zenekarának kántor-karnagyi posztját, ahonnét 54 év szolgálat után most vonult nyugdíjba, de továbbra is a Semmelweis Kamarazenekar karnagya.

Emlékeim az Országos Műemléki Felügyelőségről

(Korábban megjelent „arshungarica”, 45. évfolyam 2019/3. szám 343. oldal)

1959. januárban léptem be a Dísz tér 5-ben, akkor még gyerekcipőben járó Felügyelőségre, a Kivitelezési Osztály belső munkatársaként. Ezt a tisztséget akkor ketten töltöttük be Ágostházy Lászlóval.

Az Országos Műemléki Felügyelőség 1957-ben alakult meg, a 13/1949 sz. műemléki törvény alapján. Területileg az egész országot lefedte, Budapest kivételével. A főváros műemlékeinek gondozásával a Budapesti Műemléki Felügyelőség foglalkozott a Fővárosi Tanács VIII. Városrendezési Építési Főosztályának keretén belül.

Köztudott, hogy a magyar műemlékvédelemmel foglalkozó szervezetek megalakulása még a XIX. század végére nyúlik vissza, amikor 1881-ben megszületett az első műemléki törvény, és vele egy évben a Műemlékek Országos Bizottsága. A MOB - a történelmi helyzetekből adódó kisebb megszakításokkal - 1949-ig működött. Ekkor helyét rövid időre a Múzeumok és Műemlékek Központja vette át, majd az ötvenes években több országos hivatalban is folyt csekély műemlékvédelmi tevékenység. E zavaros időszak rendezésének igénye vezetett végül az Országos Műemléki Felügyelőség megalakulásához.¹

A Felügyelőség kezdeti időszakát három, igen nagy tudású, nemzetközileg is elismert szakember – Dercsényi Dezső, Entz Géza és Gerő László – kimagasló tevékenysége határozta meg.

Csoportkép az 1970-es évekből

Középen ülnek: (balról jobbra): Gerő László, Dercsényi Dezső, Entz Géza, Szakál Ernő

Az ötvenes évektől a műemlékvédelem az Építésügyi Minisztérium Város és Községrendezési Főosztályához tartozott, önálló osztályként Dercsényi Dezső vezetésével. Ő már a háború előtti időktől részt vett az új műemléki törvény és a szervezett műemlékvédelem kidolgozásában. Bábáskodott az OMF megszületésében és annak működési feltételeit és fejlődését minisztériumi szinten továbbiakban is igen aktívan támogatta. Később vezette is a Felügyelőséget.

A hivatalvezetés természetesen nem az előbb említettek közül került ki. Az igazgató Gólya József szabolcsi kőművesmester volt, 1957 elejéig a Kiszepesi Pártbizottság titkára, aki rossz forradalmi élményei miatt „menekült” egy békésebb területre. Főmérnökünk Párkányi Mihály építész volt. Az intézetben folyó szakmai munka kialakítása, a kiváló munkaszellem megteremtése azonban nem hozzájuk, hanem a fenti

nagy elődökhöz köthető. Ők különböző szakterületeken dolgoztak, de abban évek óta egyetértettek, hogy a korszerű műemlékvédelem csak tudományosan megalapozott lehet, és abban is, hogy az operatív műemlékvédelemnek is ebben az intézményben van a helye. Ezek szellemében 1959-ben – a Gazdasági Osztály mellett – három, a Tudományos, a Tervezési és a Kivitelezési Osztály működött.

Az Entz Géza által vezetett Tudományos Osztály feladata volt a kezdeti feltárási munkák mellett az ország megyéinek tudományos szakfelügyelete is. Entz Géza maga is rendszeresen látogatta a folyó helyszíni kutatásokat, tudásával segítve a lelkes, de még elég gyakorlattal nem rendelkező fiatal kollegákat. Az osztályhoz tartozott még a MOB korszakából átmentett Fotótár és Könyvtár, a Dobos Lajos vezetésével kialakulóban lévő fotólabor és az igen nagy elismerésnek örvendő soproni Kőszobrász Restaurátor Részleg Szakál Ernő vezetésével.²

A Tervezési Osztályt Gerő László vezette. Az ott dolgozó építészek látták el két-két megyénként a területi felügyeleti munkát, ekkor még kevés számú helyreállítási terv készítése mellett. Az osztály döntően fiatalok munkatársait, akár csak a Tudományos Osztály művészettörténészeit, már ekkor egybekovácsolta nagy lelkesedésük és elkötelezettségük.

A Kivitelezési Osztály 1959-ben még a Várgondnoksághoz tartozott, bár már attól eltérő feladatkörrel. A legenda szerint: kezdetben volt Áspán Laci bácsi, pécsi kisvállalkozó, akinek volt egy teherautója, pár erre alkalmas embere, és Gerő Lászlóval járták a bajban lévő műemlékeket, elvégezve a legszükségesebb állagmegőrző munkákat. Ez a legenda szinte teljesen igaz, de nagyon rövid ideig tarthatott. Hamarosan újabb helyi kivitelező részlegek is létesültek, ahol már frissen végzett építész kollegáink is dolgoztak. 1959-ben az ország területén négy építésvezetőség volt. Kettőt rövid ideig Ágostházy, kettőt én koordináltam és felügyeltem. Létezett ezen felül egy szakipari műhely Budapesten, a Tárnok utcában, az akkor még romos épületekben. 1960-ban alakult meg az önálló Kivitelezési Osztály Heincz László osztályvezetővel, aki a 22-es Építőipari Vállalattól érkezett hozzánk. Új munkatársakat is hozott, így a feladatok és a szemlélet is erősen megváltozott.

1961-ben a Párt- és Hivatalvezetőség fegyelmi vizsgálatot kezdeményezett egyes középvezetők ellen. Azt, hogy valójában mi volt az oka, nem tudom. Lehet, hogy a régi munkahelyén állítólag „kinyírós” Heincz-nek nevezett új pártvezetőségi tag indította el, lehet, hogy még közel volt 1956, és a Pártbizottságnak kellett valamiféle éberséget felmutatnia. Arra emlékszem, hogy egypáran mi is, akik vádolva semmivel sem voltunk, igen kellemetlen kihallgatásokat éltünk át. Az eredmény az lett, hogy Ágostházy László kilépett, és további munkáját a VÁTI Műemléki Osztályán folytatta. Párkányi Mihály fegyelmi intéssel szintén eltávozott a hivatalból. Gerő Lászlót leváltották a Tervezési Osztály éléről. Ez időtől kezdve ő műemléki szaktanácsadóként volt jelen az OMF-ben, és szerkesztette az 1957-ben a MÉSZ Műemléki Bizottsága által alapított „Műemlékvédelem” című lapot, amely mai napig a műemlékvédelmi szakma legrangosabb élő folyóirata.

Ezekben az években került sor az ország korábban jegyzékbe vett műemlékeinek helyszíni lejárására. A felügyeleti minisztérium - az akkori szokásoknak megfelelően - elrendelte egy hosszútávra szóló helyreállítási koncepció készítését. Ez volt az ún. „távlati terv”. Ehhez végig kellett vizsgálni az összes védett épület műemléki értékét és műszaki állapotát. A felmérés 1959-től három éven át tartott. Egy-egy munkacsoport egy művészettörténészből vagy régészből, egy építészből és egy fotósból állt. Mivel ezidőben az OMF összesen két gépkocsival rendelkezett, magánautó pedig nem létezett, mentünk a helyszínen kölcsönkért járművel, vonattal, motorbiciklivel és - ahol szükség volt rá - gyalog. Persze, amint az lenni szokott, a „távlati tervből” nem lett semmi. De így is igen nagy haszna volt a munkának. Először is ténylegesen megismertük a védendő műemlékállományt, másodsor a kollegák megismerték egymást, és ekkor alakultak ki az igen jó, szinte baráti munkakapcsolatok, melyek az OMF belső életére később is nagyon jellemzőek voltak. Végül igen sokat tanultunk a magyarországi emlékek építészeti stílusáról és egyes korok formanyelvéről. Kívánnám, hogy ma is így indulhassanak azok a fiatal szakemberek, akik életükön át a magyar műemlékek védelmével akarnak foglalkozni.

Az 1960-as évek első fele volt az ideje az OMF végleges szervezeti kialakulásának. Gólya elvtárs, majd Heincz László is eltávozott az intézményből. Igazgatóként Merényi Ferenc, a Római Magyar Akadémia hazatérő főnöke került hozzánk, a Kivitelezési Osztály vezetője – rövid időre – Román András lett.

1962-ben szétvált a tervezési és felügyeleti munka. Horler Miklós vezetésével megalakult az önálló Tervezési Osztály. Ide kerültem én is, régi vágyaim szerint, Sedlmayr János mellé munkatársként.

Néhányan a Tervezési Osztály tagjai közül az 1960-as években

Miután én végig az OMF Operatív Részlegéhez tartoztam, a műemlék felügyeleti munkáról nem túl sokat tudok. Tudom, hogy minden megyében külön felügyelő látta el a szakhatósági teendőket. Ezen kívül ők koordináltak a helyi tanácsokkal, intézményekkel és egyházakkal való kapcsolatban. Tudom, hogy segítségükre voltak a Műemléki Albizottságok, a helyi szakemberekből és szimpatizánsokból szerveződött társadalmi egyesületek. Tudom, hogy ez a felállás nagyjából az OMF megszűnéséig működött.

Ennél sokkal jobban ismertem a Tudományos Osztály belső fejlődését, mivel az ő kutatási munkájuk szervesen kapcsolódott az épülettervezéshez. Egyre szaporodtak a jelentősebb műemlék helyreállítási munkák, és ennek megfelelően bővült a Tudományos Osztályon a kutatásokat végző szakemberek száma. Először a kezdettől itt dolgozó Kozák Károly társaiként kerültek ide új, döntően fiatal régészek. Közülük név szerint azokat említeném, akikkel több évtizeden át legtöbbet dolgoztam: Valter Ilonát, G. Sándor Máriát és M. Kozák Évát.

1963-ban került Dávid Ferenc művészettörténész az OMF-be, a Sopronban induló épületkutatások élére. Ezzel elsősorban az ő példája nyomán, az ő közreműködésével alakult ki az ásatások mellett a szisztematikus, nemzetközileg is elismert falkutatás. Az elméleti kutatáson és a régészeti módszerek átvételén alapuló munkát, amely az épületek számos rejtett értékét tárta föl, a mellette felnövő művészettörténészek az egész ország területén sikerrel végezték.

Az OMF-ben folyó helyreállításoknál – egyedül csak itt alkalmazva – kiváló eredményeket hozott, hogy egy-egy munka indulásakor már kialakult a kutató-tervező páros, és végül a munka befejezéséig, az utódokumentálásig és publikálásig teljes volt a munkakapcsolat. Az építészek előzetes felméréseket készítettek a kutatások megkezdéséhez, és a feltárások idején is rendszeresen lejárta a helyszínre.

Később, miután a tervezők megkapták a kutatási dokumentációkat, a tudományos partnerek is részt vettek a kivitelezési tervek alakításában, együtt vitték azokat szakmai konzultációkra illetve tervtanácsra. A Tudományos Osztály végül 1970-72-ben saját Falkép és Farestaurátor Csoporttal gazdagodott, Hokkyné Sallay Marianne művészettörténész felügyelete alatt. Ebben az időszakban, 1970-ben a szűkös a Dísz téri épületből átköltöztünk a Táncsics Mihály utca 1. alatti székházba. A Tervtár is átkerült a Tudományos Osztályhoz, egy egységbe rendezve a fotótári, könyvtári és tervtári igen jelentős értékű gyűjteményeket.

A Tervezési Osztályon még 1965-ben három építész műterem alakult Sedlmayr János, Erdei Ferenc és Koppány Tibor építészek vezetésével. Ezt egészítették ki a szakági tervezők. Közülük Vándor András szerkeszettervezőt és Órsi Károly kertépítészt említtem a sok kedves és szolgálatkész társuk mellett, mivel ők a 60-as évek elejétől nyugdíjazásukig tagjai voltak osztályunknak. Az építész műtermekben általában két önálló tervező, két szerkesztő technikus vagy rajzoló dolgozott a műteremvezetőkön kívül.

Én a Sedlmayr műterem tagja voltam 1982-ig, ezután műteremvezető, végül osztályvezető lettem. Sedlmayr Jánosnak nagy hálával tartozom. Tőle tanultam a műemléki tervezői szemléletet, a hivatás szeretetét és a kötelességtudást. A műteremben dolgozó alkotó közösség hamar elhíresült kiváló teljesítményéről és a sok munka közötti nagyszerű hangulatáról. Nem ez a fórum a helye, de jó lenne, ha alkalom adódna az egész hivatalt meghatározó számos vidám kaland és főleg a vidéki kiszállásokkal kapcsolatos anekdoták összegyűjtésére és megírására, bizonyítva, hogy jól dolgozni csak jó közérzettel lehet.

Nem szeretnék kitérni azokra az elvi és módszertani kérdésekre, amelyek a műemlék tervezési munka alapját képezték ezekben az évtizedekben, hiszen ezt nálam sokkal avatottabb kollegák, sokkal magasabb szinten, sok alkalommal elvégezték. Az azonban tény, hogy munkánk alapját az 1964-ben lefektetett Velencei Kartában a műemlékek és műemléki együttesek konzerválására és restaurálására vonatkozó elvek képezték. Köztudottan a Karta előkészítésében Horler Miklós osztályvezetőnk is részt vett személyesen. Ma már lehet vitatni a szabályok idejét vesztettségét, de van benne egy határozott útmutatás történeti értékeink megmentésére, és ez jó támasz ma is.³

Egy pár fontos szempontot mégis kiemelnék az általunk megtapasztalt gyakorlatból. A mi műemlékeink általában sajátos jellegűek. Viharos történelmünk következtében csak igen kevés maradt ránk eredeti állapotában. Sokszor pusztultak el, sokszor építették át őket. Ezen kívül nem műtárgyak, használati funkciójuk van, amelynek ki kell elégítenie a mai társadalom igényeit. A helyreállítás célja tehát nem egyszerűen a műemlék hibáinak a kijavítása, de nem is „korhú visszaállítás”. A feladat ennél jóval összetettebb.⁴ Ahhoz, hogy dönteni lehessen a bemutatandó periódusokról és mégis a teljes egész harmóniájáról, alaposan ismerni kell az épület minden apró részletét. Ezért volt fontos szerintünk, hogy az építész maga végezze a felméréseket és kezdettől résztvevője legyen a kutatásoknak. Majdnem minden esetben szükséges az egyes építési korok elméleti rekonstrukciójának megrajzolása. Mi azonban óvakodtunk ennek alapján hipotézisek megépítésétől. Alapelv volt a hitelesség tiszteletben tartása. A hitelesség legfőbb bizonyítéka az anyag eredetiségének fontossága. Ezért törekedtünk a legkisebb részletnél is, minden rendelkezésünkre álló technikai eszköz segítségével, a konzerválásra mindenhol, ahol ezt szerkezeti, épület statikai hibák megengedték. Nekem elfogadhatatlan még ma is a műkőből kiöntött barokk párkány, vagy az építő blokkra felhordott történeti architektúra.

A többszörösen átépített műemlékek vizsgálatánál az is megállapítható volt, hogy minden egyes történeti korszakban a saját formanyelvükön és igényeik szerint alakították át az épületeket. Ezért véltük helyesnek, hogy amit mi teszünk hozzá szerény, de igényes és a mi építészeti stílusunk legyen. Hamisnak éreztük - a hitelesen rekonstruálható részleteken kívül – egy-egy elpusztult építési kor visszaállítását, hiszen az épület funkciója úgyis csak akkor jó, ha kielégíti a mai követelményeket.

Az 1970-es évek végére bővült a Kivitelezési Osztály is. Az ország területén hét építésvezetőség működött, több csoportvezetőséggel. Ezek később kirendeltséggé alakultak át. Mi, a tervezők, rendszeresen jártunk a folyó építési munkákat művezetni, átlag három hetenként. Ez rendkívül fontos volt. A helyreállítás alatt sokszor kerültek elő olyan részletek, amiket meg kellett tartani, de előfordult az is, hogy bizonyos ismeretlen, kivitelezés közben előkerült dolgok az egész terv átdolgozását vonták

maguk után. A kivitelező szakmunkások a közös gondolkodásban válhattak maguk is társakká, sok esetben specialistává.

Véleményem szerint az 1970-es évek és a 80-as évek első fele jelentette az OMF fénykorát. Bár az építőanyagok minősége és a felhasználható választék igen gyenge volt, és anyagiakban sem bővelkedett a műemlékügy, mégis hihetetlen sok emlék feltárása, kutatása történt meg, és számos tudományos eredmény született ebben az időszakban. A körülményekhez képest igen magas volt a helyreállított műemlékek száma. Abból kiindulva, hogy én személy szerint nyugdíjazásomig mintegy harmincöt megvalósult munkának lehettem tervezője, ezt szorozva az építészek számával, az eredmény akár több száz is lehet.

Nagy volt az OMF elismertsége az országban és külföldön is. Régészeink és művészettörténészeink közül sokan nyertek el magasabb tudományos fokozatot. Építészeink mintegy 80 %-ban részesültek Ybl-díjban, az építész szakma akkori legrangosabb kitüntetésében. Vezetőink közül pedig sokan kaptak nemzetközi díjakat és elismeréseket.

Munkánkat egy stabil műemlékvédelmi rendszerben, nyugodt környezetben végezhattük. Bár volt az OMF-ben pártszervezet, időnként személyes konfliktusok is adódtak, de valójában a politika nem szólt bele a szakmai munkába. Ezért téves az a felfogás, hogy az Országos Műemléki Felügyelőség valamiféle „szocialista kitalálmány” volt. Akkoriban az állam, az egyes műemlékek tulajdonosai, az egyházak és a helyi hatóságok sem gátolták, inkább elismerték és segítették munkánkat, tehát nem volt semmiféle fentről jövő diktátum.

Nehéz megfogalmazni, mi vezetett végül is az OMF felbomlásához. Lehet, hogy túl bürokratikussá és belterjessé vált. Talán az újra és újra vállalt feladatok megnövekedése folytán sokrétűsége következtében kezelhetetlen lett. Lehet, hogy a politikai rendszerváltozás alakította át a teljes műemléki szemléletet, és az új generációk érezték elavultnak és korszerűtlennek az intézményt.

Az én véleményem szerint, és ebben talán nem állok egyedül, nem jó, hogy a dolgok így alakultak. Meggyőződésem, hogy elveket, módszereket, folyamatokat korszerűsíteni mindig lehet, de az egységes, tudományos alapú intézmény, megfelelő szakemberek vezetésével, amely az egyes műemléki kérdésekben a legjobb választ tudta adni, valójában pótolhatatlan.

Schőnerné Pusztai Ilona

1. Dercsényi Dezső: Mai magyar műemlékvédelem. Felelős szerkesztő: Lónyai Mária. Budapest, Magvető Kiadó 1980. 13 – 33. oldal
2. Szakál Ernő: Kőfaragók műhelyitkai. Felelős kiadó és szerkesztő: Lázár Lenke. Budapest, Magyar Kőszövetség 2007. 9 – 11. oldal
3. ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság: Karták könyve. Szerkesztő: Dr. Román András. Budapest, Építésügyi és Tájékoztatási Központ Kft. 2002. 16. oldal
4. A műemlékvédelem Magyarországon. Szerkesztő összeállító: Dr. Császár László. Budapest, Képzőművészeti Kiadó 1983. 28 – 29. oldal

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága 2021-ben is kiadja a Möller István Emlékérmét:

F E L H Í V Á S

a 2020-as Möller István Emlékérem adományozására

- Az Emlékérem – évente egy – olyan személynek adományozható, aki jelentős mértékben hozzájárult a magyarországi, valamint az országhatáron kívüli, a magyar kultúrkörhöz tartozó műemlékek, építészeti örökség fennmaradásának biztosításához, szolgálta tudományos, oktatási, publikációs tevékenységével a műemlékek, az építészeti örökség vagy a műemlékvédelem érdekeit.
- Az Emlékérem adományozásának nem feltétele az ICOMOS tagság, de azonos érdemű jelöltek esetén az előnynek minősül.
- Posztumusz Emlékérem nem adományozható.

Kérjük, hogy az indoklással alátámasztott javaslatokat

2021. március 31-ig írásban juttassák el Nemzeti Bizottságunkhoz:

email: secretariat@icomos.hu

postacím: H-1113 Budapest, Daróczi út 3

Telefon: +36 70 7090813

A javaslatokat öttagú bizottság bírálja el. A Möller István Emlékérem Bizottság tagjai 2019-től 2022-ig: Dr. Balassa M. Iván, Dr. Lövei Pál, Tahi-Tóth Ilona, Dr. Valter Ilona, Dr. Vukov Konstantin

Eddigi díjazottak:

2019: Visy Zsolt, - **Rendkívüli Möller István Emlékérem:** Klaniczay Péter. **2018:** Lampert Rózsa Hajnalka, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: *Bogusław Szmygin*. **2017:** Káldi Gyula. **2016:** Schönerné Pusztai Ilona. **2015:** Dr. Gerőné Dr. Sándor Mária. **2014:** Valter Ilona. **2013:** Harsányiné Vladár Ágnes, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: **Wilfried Lipp**. **2012:** Clevené C.Harrach Erzsébet. **2011:** Tahi-Tóth Nándorné, - **Rendkívüli Möller István Emlékérem:** **Winkler Gábor**. **2010:** Ágostházi László DLA. **2009:** Balogné Ormos Ilona, - Jubileumi Möller István Emlékérem: **H. Nándori Klára, Dávid Ferenc, Radványi György**, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: **Szabó Bálint**. **2008:** Szabó László, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: **Alexander Balega**. **2007:** Dragonits Tamás. **2006:** Vukov Konstantin. **2005:** Koppány Tibor. **2004:** Örsi Károly. **2003:** Fejérdy Tamás, - Nemzetközi Möller István Emlékérem: **Christoph Machat**. **2002:** Détsky Mihály. **2001:** Zádor Mihály. **2000:** Román András. **1999:** Horler Miklós. **1998:** Szakál Ernő.

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36/1/2254966 +36/70/7090813
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata